Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U004442

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 07-08-2026

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Балаж Юлія Іванівна

2. Yuliia I. Balazh

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0008-4544-0524

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 01-10-2026

Спеціальність за освітою: Філологія

Місце роботи здобувача: Івано-Франківський національний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 02010758

Місцезнаходження: вул. Галицька, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 16862

Повне найменування юридичної особи: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Код за ЄДРПОУ: 02125266

Місцезнаходження: вул. Шевченка, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Код за ЄДРПОУ: 02125266

Місцезнаходження: вул. Шевченка, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 16.21.15.05

Тема дисертації:

1. Ключові слова у системі поширювачів сучасного українського художнього дискурсу.

2. Key components in the system of expanders of modern Ukrainian artistic discourse.

Реферат/анотація:

1. Об’єкт дослідження – речення сучасної української мови з поширювачами різних типів у межах художнього дискурсу. Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та системно виявити функційно-семантичний статус ключових слів у структурі поширювачів речення. Методи дослідження: метод спостереження й описовий метод, функційно-семантичний аналіз, структурно-семантичний і валентний методи, дистрибутивний аналіз, компонентний і контекстуально-інтерпретаційний методи, аналіз за безпосередніми складниками та моделювання, індуктивно-дедуктивний і гіпотетико-дедуктивний методи, кількісний (статистичний) аналіз. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі: уперше в українському мовознавстві здійснено комплексний функційно-семантичний аналіз ключових слів у системі поширювачів речення сучасної української мови, що дало змогу визначити їх як системотвірні елементи синтаксичної будови речення; обґрунтовано поняття «ключове слово поширювача» як семантичне ядро, яке

задає напрям валентного розгортання речення, забезпечує його смислову цілісність і виступає базовим чинником формування предикатно-детермінантної структури; уточнено термінологічний апарат функційно-семантичного синтаксису, зокрема поняття поширювач, ключове слово поширювача, семантичне поле поширення, позиційна варіативність, валентна проєкція предиката, що отримали нове змістове наповнення у зв'язку з функційно-семантичним підходом; розроблено структурно-семантичну типологію ключових слів поширювачів речення, у якій виділено вісім основних семантичних доменів (локативний, темпоральний, каузальний, модальний, квантитативний, інструментальний, атрибутивний, пацієнтивний), виявлено їхні взаємозв'язки та поліфункційні потенції; запропоновано кількісну модель семантичної репрезентації ключових слів поширювачів, яка охоплює понад 11 тисяч речень сучасного художнього дискурсу та відображає частотну динаміку реалізації кожного типу семантики (з перевагою локативних – 22 %, темпоральних – 19 %, каузальних – 16 %); виявлено закономірності позиційної варіативності ключових слів у межах релевантних синтаксичних моделей, зокрема з'ясовано специфіку функціонування генітивних, дативних, акузативних і аблятивних слів у препозиційних, постпозиційних і медіальних структурах; уточнено механізми моделювання семантики поширювачів, де ключове слово постає структурно-семантичним ядром, яке репрезентує зв'язки між предикатом і периферійними елементами речення; розроблено узагальнену функційно-семантичну модель поширювача речення, у якій відображено валентну взаємодію предиката з ключовими словами, типи семантичної деривації та закономірності позиційного розгортання структури; доведено, що ключове слово поширювача виконує роль смислової домінанти у процесі синтаксичного поширення, визначаючи не лише семантичну організацію речення, а й комунікативну перспективу висловлення; удосконалено методологію аналізу функційно-семантичного синтаксису, яка поєднує індуктивно-дедуктивний, функційний, дистрибутивний та кількісний підходи, що забезпечило багатовимірне осмислення досліджуваного явища. Теоретичне значення дослідження полягає в розширенні положень функційної граматики, зокрема в поглибленні уявлень про валентну організацію речення, структурно-семантичні особливості поширювачів та механізми семантичної інтеграції в синтаксисі сучасної української мови. Практична цінність одержаних результатів полягає в їхній придатності для подальшого використання у навчальному, дослідницькому й прикладному аспектах.

2. Object of the research – sentences in the modern Ukrainian language containing various types of expanders within literary discourse. The aim of the study is to theoretically substantiate and systematically identify the functional-semantic status of key words within the structure of sentence constituents. Research methods: observation and descriptive methods, functional-semantic analysis, structural-semantic and valency methods, distributional analysis, component and contextual-interpretative methods, analysis by immediate constituents and modelling, inductive-deductive and hypothetical-deductive methods, and quantitative (statistical) analysis. The scientific novelty of the results obtained lies in the fact that this study: for the first time in Ukrainian linguistics, has carried out a comprehensive functional-semantic analysis of key words within the system of sentence constituents in the modern Ukrainian language, which has made it possible to identify them as system-forming elements of the syntactic structure of a sentence; the concept of a 'keyword of an expander' has been substantiated as a semantic core which determines the direction of a sentence's valency expansion, ensures its semantic integrity and acts as a fundamental factor in the formation of the predicate-determiner structure; the terminological framework of functional-semantic syntax has been refined, in particular the concepts of 'expander', 'key word of the expander', 'semantic field of extension', 'positional variability' and 'valency projection of the predicate', which have acquired new semantic content in connection with the functional-semantic approach; a structural-semantic typology of sentence-spreading key words has been developed, identifying eight main semantic domains (locative, temporal, causal, modal, quantitative, instrumental, attributive, and patientive), and their interrelationships and their polyfunctional potential; a quantitative model of the semantic representation of key sentence-expanding words has been proposed, covering over 11,000 sentences of contemporary literary discourse and reflecting the frequency dynamics of the realisation of each semantic type (with a predominance of locative – 22 per cent, temporal – 19 per cent, causal – 16 per cent); patterns of positional variability of key words within relevant syntactic models have been identified, in particular the specifics of the functioning of genitive,

dative, accusative and ablative words in prepositional, postpositional and medial structures have been clarified; the mechanisms for modelling the semantics of sentence expanders have been refined, where the key word acts as a structural-semantic core representing the links between the predicate and the peripheral elements of the sentence; a generalised functional-semantic model of the sentence expander has been developed, reflecting the valency interaction between the predicate and key words, types of semantic derivation and patterns of positional unfolding of the structure; it has been demonstrated that the key word of the expander acts as a semantic dominant in the process of syntactic expansion, determining not only the semantic organisation of the sentence but also the communicative perspective of the utterance; the methodology for analysing functional-semantic syntax has been refined, combining inductive-deductive, functional, distributional and quantitative approaches, thereby enabling a multidimensional understanding of the phenomenon under study. The theoretical significance of the study lies in the expansion of the principles of functional grammar, in particular in deepening our understanding of the valency organisation of the sentence, the structural-semantic features of expanders, and the mechanisms of semantic integration in the syntax of the modern Ukrainian language. The practical value of the results obtained lies in their suitability for further use in educational, research and applied contexts.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Балаж Ю. І. Каузальна семантика ключових компонентів у реченні з поширювачами. Нова Філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика». № 98. 2025. С. 7–13. DOI: https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-98-1 URL: http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/1008
- 2. Балаж Ю. І. Позиційна варіативність ключових компонентів у реченні з поширювачами. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика». Том 1. Вип. 41. 2025. С. 9–13. DOI: https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.1.1 URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/41/part_1/3.pdf
- 3. Балаж Ю. І. Атрибутивні поширювачі речення: граматична природа та семантична багатовимірність. Наукові записки. Серія : Філологічні науки. Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика». Вип. 3 (214) Т. 1. 2025. С. 172–178. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-21 URL: https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/884/843
- 4. Балаж Ю. І. Медіальна локалізація модальних ключових компонентів у реченнях із поширювачами. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». Том 1. Вип. 88. 2025. С. 206–210. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/88-1-29 URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/88_2025/part_1/31.pdf
- 5. Балаж Ю. І. Позиційна локалізація моделей речень із акузативним вираженням ключових компонентів поширювача. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». Том 1. Вип. 90. 2025. С. 186–191. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/90-1-27 URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/90_2025/part_1/29.pdf
- 6. Балаж Ю. І. Темпоральна семантика ключових слів у поширювальному реченні. Innovations in philology: whims or the need of the hour (December 6–7, 2023. Częstochowa, the Republic of Poland). Riga,

Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 8–10. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-383-5-1 URL:http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/402/10 949/22860-1

- 7. Воробець О. Д., Балаж Ю. І. Локативна семантика ключових компонентів у реченні з поширювачами. Philological Studies in the Era of Globalization Changes: European and National Contexts: Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. С. 77–91. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-619-5-4 URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/662
- 8. Балаж Ю. І. Семантичний потенціал адвербіативів як ключових поширювачів речення. Світ наукових досліджень. Випуск 42: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 24–25 червня 2025 р.). ТернопільОполе, 2025. С. 111–113. URL: https://www.economy-confer.com.ua/full-article/6313/
- 9. Балаж Ю. І. Функційно-граматична специфіка постпозиції ключових компонентів із часовою семантикою у реченні з поширювачами. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» : Зб. наук. праць. Переяслав, 2025. Вип. 109. С. 46–48. URL: https://kzigm.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/65/2026/02/balazhiu.i._funktsijno-hramatychna-spetsyfika-postpozytsii-kliuchovykh-komponentiviz-chasovoiu-semantykoiu-u-rechenni-z-poshyriuvachamy._2025._c.-46-48.pdf
- 10. Балаж Ю. І. Поліфункціональність дативу в контексті семантичного поширення структури речення. Україна – Литва : історичні, мовно-культурні та туристські паралелі : програма матеріали IV міжнародної науковопрактичної конференції (Вільнюс – Анікщяй, 21–22 липня 2025 р.). Одеса, 2025. С. 60–61. URL: https://kzigm.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/65/2026/02/balazhiu.i._polifunktsionalnist-datyvu-v-konteksti-semantychnoho-poshyrenniastruktury-rechennia._2025._s.-61.pdf
- 11. Балаж Ю. І. Роль ключових слів поширювача речення у сучасному лінгвістичному дискурсі. International Scientific and Practical Conference “Interdisciplinary Dimensions of Science, Education and Technology: Global Challenges, Innovations and Sustainable Development Prospects” : Conference Proceedings (Seattle, USA, August 22, 2025). Seattle, USA : Golden Quill Publishing, 2025. С. 35–39. URL: https://kzigm.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/65/2026/02/balazhiu.i._rol-kliuchovykh-sliv-poshyriuvacha-rechennia-u-suchasnomulinhvistychnomu-dyskursi._2025.s.-35-39.pdf
- 12. Балаж Ю. І. Функційно-семантична специфіка медіальної позиції моделей речень із генітивним вираженням ключового компонента поширювача. Філологічні науки : історія, сучасний стан та перспективи досліджень. Матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 26–27 вересня 2025 р.). Одеса : Видавництво «Молодий вчений», 2025. С. 11–14. URL: https://kzigm.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/65/2026/02/balazhiu.i._funktsijno-semantychna-spetsyfika-medialnoi-pozytsii-modelej-rechen-izhenityvnym-vyrazhenniam-kliuchovoho-komponenta-poshyriuvacha._2025._c.- 11-14.pdf
- 13. Балаж Ю. І. Препозиція моделей речень із дативним вираженням ключового компонента поширювача. Кримський міжнародний форум : «Філологія та журналістика» : збірник матеріалів, м. Київ, 18–19 вересня 2025 року. Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського; Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 5–9. DOI: https://doi.org/10.36059/978-617-8574-47-5-1 URL:http://catalog.liha-pres.eu/index.php/lihapres/catalog/view/419/13613/30674-1
- 14. Балаж Ю. І. Семантична природа пацієнтивних ключових компонентів у реченнях із поширювачами. Українська мова в сучасному науковому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора, членакореспондента НАН України І. Р. Вихованця), м. Луцьк, 9–10 жовтня 2025 р. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 16-21. URL: https://kzigm.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/65/2026/02/balazhiu.i._semantychna-pryroda-patsiientyvnykh-kliuchovykh-komponentiv-urechenniakh-iz-poshyriuvachamy._2025_c.-16-21.pdf

Наукова (науково-технічна) продукція: методичні документи

Соціально-економічна спрямованість: уперше здійснено комплексне дослідження ключових слів (ключових компонентів) у системі поширювачів сучасного українського художнього дискурсу на матеріалі сучасної української прози.

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: 0123U101601

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Воробець Олексій Дмитрович
2. Oleksiy D. Vorobets

Кваліфікація: к. філол. н., доцент, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3530-2581

Додаткова інформація: webofscience.com/wos/author/record/B-1358-2017; scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59918019000&origin=resultslist

Повне найменування юридичної особи: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Код за ЄДРПОУ: 02125266

Місцезнаходження: вул. Шевченка, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Вільчинська Тетяна Пилипівна
2. Tetiana P. Vilchynska

Кваліфікація: д.філол.н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4881-6132

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кульбабська Олена Валентинівна

2. Olena V. Kulbabska

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.02.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1858-9269

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Код за ЄДРПОУ: 02071240

Місцезнаходження: вул. Коцюбинського, Чернівці, 58012, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мельник Ярослав Григорович

2. Yaroslav H. Melnyk

Кваліфікація: к.філол.н., професор, 10.02.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5511-1881

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Код за ЄДРПОУ: 02125266

Місцезнаходження: вул. Шевченка, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Тронь Андрій Андрійович

2. Andrii A. Tron

Кваліфікація: к. філол. н., доц., 10.02.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7154-7976

Додаткова інформація: scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57832036900

Повне найменування юридичної особи: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Код за ЄДРПОУ: 02125266

Місцезнаходження: вул. Шевченка, Івано-Франківськ, 76018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Солецький Олександр Маркіянович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Солецький Олександр Маркіянович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Савчук Наталія Петрівна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна